

Een wettelijke verankering van de vaste boekenprijs

In 2005 komt de prijs van boeken onder de mededingingswetgeving te vallen. Boris Dittrich (D66) en Femke Halsema (GroenLinks) schreven een wetsvoorstel om de vaste boekenprijs wettelijke grond te geven en zo versraling van het boekenaanbod te voorkomen. Acht cultuurpolitieke argumenten.

De uitgever van Nederlandstalige of Friese boeken in Nederland bepaalt de verkoopprijs van een boek. Overal waar het boek te koop is, moet dezelfde prijs gerekend worden, of dat nu bij de erkende boekhandel is of bij de sigarenboer. Het gaat om tienduizenden titels per jaar. Deze vaste boekenprijs, een methode van verticale prijsbinding, ligt niet vast in de wet, maar is gebaseerd op afspraken, die vrijwillig tot stand zijn gekomen in de boekenbranche. Aan de Koninklijke Vereniging van het Boekenvak (kvB) is tot 2005 een tijdelijke ontheffing verleend op het verbod tot verticale prijsbinding dat geldt in Nederland. De Europese Commissie benadert de prijsstelling van boeken hoofdzakelijk als een economisch onderwerp met marktwerking als uitgangspunt. Vrijwillige afspraken tot verticale prijsbinding, zoals in Nederland, zullen na het aflopen van de ontheffing minder snel genade vinden in de ogen van de Commissie dan een aparte wet, waarin regering en parlement hebben vastgelegd dat het systeem van de vaste boekenprijs hun goedkeuring kan wegdragen.

Het systeem van de vaste boekenprijs wordt gesteund door diegenen die in het boekenvak werkzaam zijn: schrijvers, uitgevers en boekverkopers. Ook nu is bij het bepalen van de prijs van een boek de marktwerking uitgangspunt. De uitgever houdt scherp in de gaten of hij niet te veel vraagt voor het boek want dan zullen boekhandels het boek onvoldoende inkopen. Maar door de van tevoren gefixeerde prijs in rekening te brengen kan de boekhandel ook minder courante titels aanbieden en kunnen uitgevers het risico nemen debutanten of poëzie uit te geven. Het eventuele verlies wordt goedge maakt door de winstmarges op bestsellers. Nederland staat erom bekend dat er veel titels op de markt verschijnen, en veel uitgevers hebben zich in de loop van de jaren gespecialiseerd. Door het systeem van de vaste boekenprijs verschijnen er allerlei soorten titels en kan de boekhandel een keur aan boeken aanbieden. Veel boekverkopers kunnen hun klanten daardoor een goede service bieden en de lezer heeft een ruime keuze.

Het loslaten van de vaste boekenprijs zal dan ook een versralend effect hebben op de gehele keten van producent tot consument. Het is aannemelijk dat bestsellers goedkoper worden en de winstmarges daardoor kleiner. Om economische redenen zullen uitgevers dan minder courante boeken of risicovolle uitgaven mijden, waardoor het aantal uitgegeven titels afneemt. De gespecialiseerde boekenverkoper krijgt het moei-

lijk, omdat er concurrentie ontstaat met ondernemers die een beperkt aantal titels tegen afbraakprijzen zullen verkopen. De minder courante titels leveren te weinig op, waardoor de prijs van die boeken omhooggaat, of uitgevers en boekhandelaren ze zelfs niet meer uitgeven en verkopen. Vanzelfsprekend betekent dit dat ook schrijvers moeilijker een uitgever kunnen vinden en uiteindelijk is de lezer hiervan de dupe omdat het brede assortiment verdwijnt en de prijs van minder courante boeken stijgt.

Ongemakkelijke discussies

Het systeem van de vaste boekenprijs komt in verschillende landen voor. In Frankrijk, Spanje, Portugal, Italië, Griekenland, Oostenrijk en Luxemburg hebben de regeringen ervoor gekozen de vaste boekenprijs vanwege de hierboven genoemde voordelen in de wet op te nemen. In Zwitserland, Denemarken en Noorwegen geldt net als in Nederland een vaste boekenprijs op basis van afspraken in de boekenbranche. In Duitsland is onlangs een wet op de vaste boekenprijs in werking getreden.

In België is de vaste boekenprijs lang geleden opgeheven. Na kritiek vanuit de samenleving heeft de Belgische nationale regering onlangs een wetsvoorstel ingediend om de vaste boekenprijs opnieuw in te voeren en er een wettelijke basis aan te geven.

In Zweden is het systeem van de vaste boekenprijs losgelaten en heeft de regering een systeem van overheidssubsidies ingevoerd voor het uitgeven van minder courante titels. Wanneer de Zweedse commissie die manuscripten van schrijvers beoordeelt, een werk afkeurt, ontstaan ongemakkelijke discussies als: is het een politieke beslissing om een boek al dan niet uit te geven? Het aantal gespecialiseerde boekhandels is in Zweden geslonken tot ongeveer tweehonderd. Afgezien van de bestsellers zijn boeken gemiddeld twee keer zo duur als in Nederland. In Engeland is het systeem van de vaste boekenprijs losgelaten. Maar vanwege het enorme taalgebied is de situatie daar, evenals die in de Verenigde Staten, niet goed te vergelijken met de Nederlandse boekenwereld.

Initiatiefwet

Vanuit cultuurpolitiek oogpunt is het onwenselijk dat de toegankelijkheid en de bereikbaarheid van literatuur in het gedrang komen. Niet alleen is het gevaar reëel dat de debuterende schrijver zijn toegang tot het publiek geblokkeerd ziet, maar ook dat de lezer in zijn keuze wordt beperkt tot bestsellers. Daarom heb ik samen met mijn collega Femke Halsema van GroenLinks een initiatiefwet geschreven om de vaste boekenprijs in de wet te verankeren. Het voorstel is bij de Raad van State ingediend. Cultuurpolitieke argumenten zijn:

- Wij hechten aan een groot en gevarieerd aanbod van boeken, waarbij de lezer een grote keuzevrijheid heeft.
- Wij waarderen het als zeer positief dat er veel uitgevers zijn die met elkaar kunnen concurreren en zich kunnen specialiseren.
- Wij zijn ingenomen met de vele boekverkopers die op een kundige manier de lezer van advies kunnen dienen.
- Wij ervaren het als belangrijk dat debutanten en risicovolle uitgaven ruime aandacht krijgen.

Vanuit cultuurpolitiek oogpunt is het onwenselijk dat de toegankelijkheid en de bereikbaarheid van literatuur in het gedrang komen

- Wij vinden dat er behoedzaam moet worden omgegaan met cultuurdragers.
 - Wij hechten aan het door de participanten in het boekenvak zonder overheidsbemoeienis tot stand gebrachte systeem van de vaste boekenprijs en wensen dit te codificeren.
 - Wij waarderen het dat de branche zelf via prijsstelling tot een goed functionerend systeem is gekomen en achten het ongewenst dat belastinggelden zouden moeten worden aangewend om alternatieven (bijvoorbeeld in de vorm van subsidies aan uitgevers) voor de vaste boekenprijs in het leven te roepen.
 - In een steeds groter wordend Europa is het van belang de kwetsbare Nederlandse en Friese taal te beschermen.
- Ik hoop dat het initiatiefwetsvoorstel op brede steun in de Kamer kan rekenen en dat de wet voor 2004 in werking treedt.

Boris Dittrich is fractieleider van D66.